

**KOMENDA GŁÓWNA
PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ**

Z A T W I E R D Z A M
PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ
Andrzej Bartkowiak
podbryg. Andrzej BARTKOWIAK

**PROGRAM SZKOLENIA WSTĘPNEGO
W DZIEDZINIE BEZPIECZEŃSTWA
I HIGIENY SŁUŻBY DLA STRAŻAKÓW**

Warszawa, f. 03 2022 r.

Program opracował zespół powołany Decyzją nr 18 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 11 lutego 2020 roku w sprawie powołania zespołu do opracowania niezbędnych dokumentów i zmian w dokumentach dotyczących bezpieczeństwa i higieny służby i pracy w Państwowej Straży Pożarnej w składzie:

1. Przewodniczący zespołu:

bryg. mgr Bogusława Mieszczak-Soćko – Naczelnik Wydziału BHP i Profilaktyki Zdrowotnej w Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej.

2. Członkowie zespołu

- 1) bryg. mgr inż. Tomasz Polak – Komendant Powiatowy Państwowej Straży Pożarnej w Krotoszynie;
- 2) mł. bryg. mgr inż. Bartłomiej Jaskólski – starszy specjalista w Szkole Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu;
- 3) mł. bryg. mgr inż. Witold Mach – starszy specjalista w Komendzie Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie;
- 4) mł. bryg. mgr inż. Dariusz Szymura – specjalista dziedzinowy w Komendzie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Gorzowie Wielkopolskim;
- 5) st. kpt. mgr inż. Damian Cieślak – zastępca naczelnika w Szkole Podoficerskiej Państwowej Straży Pożarnej w Bydgoszczy
- 6) kpt. mgr Tomasz Milczarczyk – starszy specjalista w Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej
- 7) Tomasz Grzesik – starszy inspektor BHP w Komendzie Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Łodzi.

3. Sekretarz zespołu:

kpt. mgr Izabela Tuszowska – Zastępca Naczelnika Wydziału BHP i Profilaktyki Zdrowotnej w Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej.

Konsultacje metodyczne:

Biuro Edukacji Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej

SPIS TREŚCI

A. ORGANIZACJA SZKOLENIA	4
I. Założenia organizacyjne.....	4
II. Cel szkolenia	4
III. Uczestnicy szkolenia	5
IV. Realizacja procesu szkolenia.....	5
V. Plan szkolenia wstępnego.....	6
B. TREŚCI NAUCZANIA	8
Instruktaż ogólny	8
Instruktaż stanowiskowy	10
VI. Literatur	13
ZAŁĄCZNIK	
Karta szkolenia wstępnego w dziedzinie bhp	14

A. ORGANIZACJA SZKOLENIA

I. Założenia organizacyjne

Szkolenie powinno być zorganizowane w formie instruktażu. Szkolenie składa się z instruktażu ogólnego i stanowiskowego. Instruktaż ogólny prowadzi osoba realizująca zadania z zakresu bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy. Instruktaż stanowiskowy prowadzą osoby kierujące komórkami organizacyjnymi, w których strażak będzie realizował zadania służbowe. W przypadku strażaków ratowników ochotniczych straży pożarnych instruktaż stanowiskowy prowadzi naczelnik jednostki OSP.

Organizator szkolenia może rozszerzyć program szkolenia wstępnego o dodatkowe godziny i zagadnienia wynikające ze specyfiki jednostki i zagrożeń występujących na obszarze chronionym/ działania.

Odbycie instruktażu ogólnego i stanowiskowego przez strażaka potwierdza się na piśmie w karcie szkolenia wstępnego, która jest przechowywana w aktach osobowych strażaka. Wzór karty szkolenia wstępnego jest określony w załączniku nr 1 do niniejszego programu.

Podstawową formą nauczania jest lekcja, której odpowiada godzina dydaktyczna, tj. nie mniej niż 45 minut.

Program szkolenia powinien zapewnić:

1. Zapoznanie się z czynnikami środowiska służby/ pracy mogącymi powodować zagrożenia dla bezpieczeństwa i zdrowia strażaków oraz odpowiednimi środkami i działaniami zapobiegawczymi.
2. Poznanie przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy w zakresie niezbędnym do wykonywania zadań na określonym stanowisku, a także związanych ze służbą/ pracą obowiązków i odpowiedzialności w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy.
3. Nabycie umiejętności wykonywania zadań służbowych w sposób bezpieczny dla siebie i innych osób, postępowania w sytuacjach awaryjnych oraz udzielenia pomocy osobie, która uległa wypadkowi.

II. Cel szkolenia

Celem instruktażu ogólnego jest zaznajomienie strażaków z:

- a) podstawowymi przepisami bezpieczeństwa i higieny służby zawartymi w ustawie o Państwowej Straży Pożarnej/ ochotniczych strażach pożarnych i przepisach wykonawczych do ustaw oraz Kodeksie pracy;
- b) regulaminami służby/ pracy obowiązującymi w danej jednostce organizacyjnej;
- c) przepisami oraz zasadami bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy obowiązującymi w danej jednostce organizacyjnej;

d) zasadami udzielania pierwszej pomocy w razie wypadku.

Celem instruktażu stanowiskowego jest uzyskanie przez strażaka:

- a) informacji o czynnikach środowiska służby/ pracy występujących na danym stanowisku i w jego bezpośrednim otoczeniu oraz o ryzyku zawodowym związanym z wykonywaną służbą/ pracą,
- b) wiedzy i umiejętności dotyczących sposobów ochrony przed zagrożeniami wypadkowymi i zagrożeniami dla zdrowia,
- c) wiedzy i umiejętności z zakresu bezpiecznego wykonywania zadań.

III. Uczestnicy szkolenia

Szkolenie przeznaczone jest dla strażaków pełniących służbę w jednostkach organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej oraz strażaków ratowników OSP.

IV. Realizacja procesu szkolenia

Instruktaż ogólny

Szkolenie powinno być zorganizowane w formie instruktażu na podstawie programu. Instruktaż ogólny odbywają, przed dopuszczeniem do służby/ pracy, nowo przyjęci do służby strażacy Państwowej Straży Pożarnej i strażacy ratownicy ochotniczych straży pożarnych, słuchacze szkół pożarniczych przyjęci do służby w celu praktycznej nauki zawodu

Na realizację instruktażu ogólnego przewidziano nie mniej niż 3 godziny lekcyjne.

Instruktaż stanowiskowy

Szkolenie powinno być zorganizowane w formie instruktażu na podstawie programu. Instruktaż stanowiskowy odbywają, przed dopuszczeniem do służby/ pracy, nowo przyjęci do służby strażacy Państwowej Straży Pożarnej i strażacy ratownicy ochotniczych straży pożarnych, słuchacze szkół pożarniczych przyjęci do służby w celu praktycznej nauki zawodu, strażacy odbywający praktyki zawodowe w jednostkach organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej, a także strażacy przenoszeni na inne stanowiska służbowe w przypadku zmiany warunków techniczno-organizacyjnych.

Instruktaż stanowiskowy kończy się sprawdzeniem wiedzy i umiejętności z zakresu wykonywania zadań służbowych zgodnie z przepisami oraz zasadami bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy, stanowiącym podstawę dopuszczenia strażaka do wykonywania zadań na określonym stanowisku.

Na realizację instruktażu stanowiskowego przewidziano nie mniej niż 10 godzin lekcyjnych.

V. Plan szkolenia wstępnego

Instruktaż ogólny

Lp.	Temat szkolenia	Liczba godzin zajęć teoretycznych
1	Informacje ogólne w zakresie bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy: <ul style="list-style-type: none">• istota bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy;• zakres obowiązków i uprawnień osób funkcyjnych, strażaków w zakresie bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy;• profilaktyczna opieka lekarska – zasady jej sprawowania w odniesieniu do stanowiska instruowanego;• odpowiedzialność za naruszenie przepisów lub zasad bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy.	0,6
2	Bezpieczeństwo i higiena służby w straźnicy i na stanowisku służby/ pracy: <ul style="list-style-type: none">• zasady poruszania się na terenie i w obiektach PSP/ OSP;• zagrożenia wypadkowe i zagrożenia dla zdrowia występujące na terenach oraz w obiektach PSP/ OSP i podstawowe środki zapobiegawcze;• podstawowe zasady bezpieczeństwa i higieny służby związane z obsługą wyposażenia i urządzeń technicznych oraz transportem wewnętrznym;• porządek i czystość w miejscu służby/ pracy – ich wpływ na zdrowie i bezpieczeństwo strażaka.	1
3	Zasady przydziału środków ochrony indywidualnej i ich konserwacji, w tym w odniesieniu do stanowiska pracy instruowanego.	0,4
4	Postępowanie w sytuacji wystąpienia zagrożeń : <ul style="list-style-type: none">• postępowanie w razie wypadku, w tym organizacja i zasady udzielania pierwszej pomocy;• podstawowe zasady ochrony przeciwpożarowej oraz postępowania w razie pożaru.	1
Razem:		minimum 3

Instruktaż stanowiskowy

Lp.	Temat szkolenia	Liczba godzin		
		dotyczy strażaków wskazanych w §21 ust. 5 *)	dotyczy strażaków wskazanych w §21 ust. 6 *)	dotyczy strażaka ratownika ochotniczych straży pożarnych
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Przygotowanie strażaka do wykonywania zadań.	0,5	2	2
2.	Wykonywanie pracy na stanowisku pracy zgodnie z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy: <ul style="list-style-type: none"> • pokaz przez instruktora sposobu wykonywania zadań; • próbne wykonanie zadań przez strażaka pod kontrolą instruktora; • samodzielna praca strażaka pod nadzorem instruktora; • omówienie i ocena przebiegu wykonywania zadań przez strażaka. 	0,5	4,5	4,5
3.	Bezpieczeństwo i higiena służby w strażnicach.	0,5	0,5	0,5
4.	Bezpieczeństwo i higiena służby podczas działań ratowniczych, szkoleń i ćwiczeń pożarniczych.	0,5	3	3
Razem		minimum 2	minimum 10	minimum 10

*) Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. poz. 1681).

B. TREŚCI NAUCZANIA

Instruktaż ogólny

1. Informacje ogólne w zakresie bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy – 0,6 T

Materiał nauczania:

Akty prawne regulujące zakres bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy w Państwowej Straży Pożarnej/ ochotniczej straży pożarnej. Bezpieczeństwo i higiena pracy/ służby w dziale X „Kodeksu pracy”, w tym zasady sprawowania profilaktycznej opieki lekarskiej w odniesieniu do stanowiska służbowego.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- wymienić akty prawne dotyczące bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy oraz omówić ich zakres stosowania;
- zastosować bezpieczną pozycję pracy, w tym przy obsłudze maszyn;
- określić źródła obciążeń fizycznych i psychicznych;
- omówić zasady profilaktycznej opieki lekarskiej;
- wymienić prawa i obowiązki kierownika jednostki organizacyjnej oraz innych osób kierujących wobec strażaków w zakresie bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy;
- wymienić prawa i obowiązki strażaka w zakresie bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy;
- omówić odpowiedzialność strażaka za naruszenie przepisów lub zasad bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy.

2. Bezpieczeństwo i higiena służby w strażnicy i na stanowisku służby/ pracy – 1T

Materiał nauczania:

Czynniki uciążliwe, szkodliwe i niebezpieczne. Bezpieczeństwo na stanowisku pracy. Znaki bezpieczeństwa na drogach komunikacyjnych w strażnicy. Prąd elektryczny. Normy dźwigania ciężarów w transporcie indywidualnym i zespołowym. Obciążenia psychofizyczne. Ocena ryzyka zawodowego.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- dokonać klasyfikacji czynników uciążliwych, szkodliwych i niebezpiecznych;
- rozróżnić czynniki niebezpieczne, szkodliwe i uciążliwe pod względem charakteru ich działania na strażaka;

- podać przykłady czynników uciążliwych, szkodliwych i niebezpiecznych występujących podczas służby/ pracy;
- omówić znaki bezpieczeństwa na drogach komunikacyjnych w strażnicy;
- podać zasady indywidualnego i zespołowego ręcznego przenoszenia materiałów;
- podać normy dźwigania ciężarów dla kobiet i mężczyzn;
- omówić zasady bezpiecznej pracy z urządzeniami elektrycznymi;
- zdefiniować źródła zagrożeń;
- zdefiniować pojęcia dotyczące oceny ryzyka zawodowego.

3. Zasady przydziału środków ochrony indywidualnej i ich konserwacji, w tym w odniesieniu do stanowiska pracy instruowanego – 0,4T

Materiał nauczania:

Przepisy dotyczące umundurowania strażaków. Instrukcje użytkowe i sposoby konserwacji środków ochrony indywidualnej.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zasady przydziału środków ochrony indywidualnej;
- wymienić normatyw umundurowania dla strażaków lub przydziału odzieży roboczej;
- opisać zasady stosowania środków ochrony indywidualnej na stanowisku pracy/ służby;
- omówić zasady konserwacji środków ochrony indywidualnej.

4. Postępowanie w sytuacji wystąpienia zagrożeń – 1T

Materiał nauczania:

Przyczyny i okoliczności charakterystycznych wypadków strażaków w służbie/ pracy. Rodzaje wypadków w tym: ciężki, śmiertelny i zbiorowy. Postępowanie w razie wypadku strażaka w służbie/ pracy oraz w drodze do/ ze służby/ pracy. Udział w postępowaniach powypadkowych organów zewnętrznych: prokuratura, Państwowa Inspekcja Pracy. Prawa i obowiązki kierownika jednostki organizacyjnej, bezpośredniego przełożonego osoby poszkodowanej, poszkodowanego oraz świadków wypadku. Świadczenia z tytułu wypadku i choroby zawodowej strażaka. Zasady ochrony przeciwpożarowej i zasady udzielania pierwszej pomocy.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- wyjaśnić pojęcia: wypadek w służbie/ pracy, wypadek w drodze do/ ze służby/ pracy oraz choroba zawodowa, umyślność działania, rażące niedbalstwo, zerwanie stosunku służby/ pracy;
- omówić rodzaje wypadków w służbie/ pracy i podać ich przyczyny;
- opisać zakres działania organów zewnętrznych, tj. prokuratury i PIP w związku z prowadzonym postępowaniem powypadkowym;
- podać przykłady najczęstszych wypadków w służbie/ pracy oraz związane z nimi działania profilaktyczne;
- opisać postępowanie w razie wypadku ze szczególnym uwzględnieniem praw i obowiązków kierownika jednostki organizacyjnej PSP oraz bezpośredniego przełożonego osoby poszkodowanej;
- wymienić prawa i obowiązki poszkodowanego oraz świadków zdarzenia w związku z prowadzonym postępowaniem powypadkowym;
- wymienić i omówić rodzaje świadczeń z tytułu wypadku i choroby zawodowej;
- wymienić zasady postępowania w sytuacji pożaru w obiekcie, w tym zasady ewakuacji, użycia podręcznego sprzętu gaśniczego oraz informowania służb ratowniczych;
- opisać zasady udzielania pierwszej pomocy poszkodowanemu.

Instruktaż stanowiskowy

1. Przygotowanie strażaka do wykonywania zadań – 0,5T / 2T

Materiał nauczania:

Warunki służby/ pracy w straźnicy i podczas działań ratowniczych. Stanowisko służby/ pracy w straźnicy i podczas działań ratowniczych. Organizacja stanowiska służby/ pracy. Zakres zadań i czynności na danym stanowisku służby/ pracy. Warunki służby/ pracy na stanowisku oraz czynniki uciążliwe, szkodliwe i niebezpieczne.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zasady bezpiecznego korzystania z elementów wyposażenia pomieszczeń w straźnicy, mające wpływ na warunki służby/ pracy strażaka (np. oświetlenie ogólne, ogrzewanie, wentylacja, urządzenia techniczne, urządzenia ochronne);
- omówić zasady bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy w straźnicy oraz podczas działań ratowniczych (np. pozycja przy pracy, urządzenia zabezpieczające, ostrzegawcze i sygnalizacyjne, maszyny, urządzenia, sprzęt

specjalistyczny, instalacje i narzędzia oraz inne użytkowane wyposażenie techniczne);

- określić czynniki środowiska służby/ pracy występujące przy określonych czynnościach na stanowisku pracy oraz zagrożenia, jakie mogą stwarzać te czynniki podczas prowadzenia działań ratowniczych;
- scharakteryzować ocenę ryzyka zawodowego związanego z wykonywaną służbą/ pracą i sposoby ochrony przed zagrożeniami w strażnicy oraz podczas działań ratowniczych;
- omówić zasady postępowania w razie wypadku lub awarii w strażnicy lub podczas działań ratowniczych;
- opisać sposób przygotowania do służby/ pracy wyposażenie, maszyny, urządzenia, sprzęt specjalistyczny, instalacje, narzędzia, środki ochrony indywidualnej na stanowisku służby/ pracy.

2. Wykonywanie pracy na stanowisku pracy zgodnie z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy – 0,5T / 4,5T

Materiał nauczania:

Instrukcje stanowiskowe i instrukcje obsługi maszyn, urządzeń, sprzętu specjalistycznego, instalacji i narzędzi będących na wyposażeniu strażnicy. Metody bezpiecznego wykonywania poszczególnych czynności, ze szczególnym zwróceniem uwagi na czynności trudne i niebezpieczne. Zasady bezpieczeństwa i higieny służby podczas obsługi maszyn, urządzeń, sprzętu specjalistycznego, instalacji i narzędzi znajdujących się na terenie strażnicy. Zasady bezpieczeństwa i higieny służby podczas obsługi urządzeń i sprzętu pożarniczego będącego na wyposażeniu samochodów ratowniczych. Zastosowanie odzieży specjalnej i środków ochrony indywidualnej w odniesieniu do rodzajów działań ratowniczych i stanowiska pracy.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- opisać sposób zastosowania maszyn, urządzeń, sprzętu specjalistycznego, instalacji i narzędzi oraz innego wyposażenia technicznego w strażnicy;
- opisać sposób zastosowania sprzętu pożarniczego będącego na wyposażeniu samochodów ratowniczych;
- omówić zasady zawarte w instrukcjach stanowiskowych i instrukcjach obsługi maszyn, urządzeń, sprzętu specjalistycznego, instalacji i narzędzi będących na wyposażeniu strażnicy;
- omówić sposób zastosowania narzędzi do transportu ręcznego oraz zmechanizowanego;
- opisać sposób zastosowania środków ochrony indywidualnej oraz ochrony układu oddechowego.

3. Bezpieczeństwo i higiena służby w strażnicach – 0,5T

Materiał nauczania:

Zasady bezpiecznego korzystania z dróg komunikacyjnych, w tym z ześlizgu. System alarmowy w strażnicach. Wymagania bezpieczeństwa i higieny służby/ pracy w pomieszczeniach strażnicy, garażach i warsztatach. Wentylacja pomieszczeń garażowych. Zasady pełnienia służby w strażnicy.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić zasady korzystania z dróg komunikacyjnych w strażnicy, w tym po ogłoszeniu alarmu z ześlizgu;
- omówić system alarmowy w strażnicach;
- omówić zasady zachowania się w czasie alarmu;
- omówić zasady przebywania w pomieszczeniach socjalnych strażnicy;
- wymienić sposoby wentylacji pomieszczeń garażowych;
- omówić zasady pełnienia służby w strażnicy.

4. Bezpieczeństwo i higiena służby podczas działań ratowniczych, szkoleń i ćwiczeń pożarniczych – 0,5T / 3T

Materiał nauczania:

Bezpieczeństwo i higiena służby/ pracy podczas akcji ratowniczych. Akty prawne dotyczące praw kierującego działaniem ratowniczym. Zagrożenia występujące podczas działań ratowniczych oraz szkoleń i ćwiczeń pożarniczych. Akcja ratownicza i działania ratownicze, pomocnicze specjalistyczne czynności ratownicze. Zakres podstawowy i specjalistyczny w działaniach ratowniczych.

Cele szczegółowe:

W wyniku realizacji tematu słuchacz powinien umieć:

- omówić warunki bezpieczeństwa podczas udziału w działaniach ratowniczych;
- omówić kryteria odstąpienia od zasad powszechnie uznanych za bezpieczne podczas prowadzenia działań ratowniczych;
- podać przykłady zagrożeń występujących podczas działań ratowniczych, szkoleń oraz ćwiczeń pożarniczych;
- podać sposoby zabezpieczenia przed zagrożeniami, w ramach zdefiniowanych czynników uciążliwych, szkodliwych i niebezpiecznych.

VI. Literatura

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2021 r., poz. 869 z późn. zm.);
3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1940 z późn. zm.);
4. Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych (Dz. U. poz. 2490);
5. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz. U. z 2020 r., poz. 1320 z późn. zm.);
6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 sierpnia 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 2021 poz. 1681);
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. Nr 109, poz. 704 z późn. zm.);
8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650 z późn. zm.);
9. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. z 2004 r. Nr 180, poz. 1860 z późn. zm.);
10. Zasady przygotowania strażaków ratowników ochotniczych straży pożarnych do udziału w działaniach ratowniczych, KG PSP Warszawa 2022 r.

